

Savaş ve Direniş: Hafıza, Mücadele ve Gelecek

Şehrazad Mojab

İran İçin Devrimci Feminist
Tutum: Otoriterliğe,
Emperyalizme, Siyonizme ve
SAVAŞA HAYIR!

Ruşen Seydaoğlu

Savaşa Karşı Özgür Kadın
Bildirgesi

Berivan Kutlu

Yönetimler, Yöneticiler
Değişti, İran'da Kadın
Direnişi Kaldı

Elif Kaya

Demokratik Entegrasyonun
İnşasında Kadınlar

Sarya Onur

Halepçe'nin Öğrettikleri
Soykırımları Bertaraf Etti

İÇİNDEKİLER

- 1** **İran için Devrimci Feminist Tutum: Otoriterliğe, Emperyalizme, Siyonizme ve SAVAŞA HAYIR!**
Şehrazad Mojab
- 6** **Savaşa Karşı Özgür Kadın Bildirgesi**
Ruşen Seydaoğlu
- 10** **Yönetimler, Yöneticiler Değişti, İran'da Kadın Direnişi Kaldı**
Berivan Kutlu
- 16** **Demokratik Entegrasyonun İnşasında Kadınlar**
Elif Kaya
- 19** **Halepçe'nin Öğrettikleri Soykırımları Bertaraf Etti**
Sarya Onur

İran için Devrimci Feminist Tutum: Otoriterliğe, Emperyalizme, Siyonizme ve SAVAŞA HAYIR!*

Şehrazad Mojab-15 Mart 2026

Bu bağlamda, Kadın Yaşam Özgürlük/Jin, Jiyan, Azadi hareketi, sıradan politik bir slogana indirgenemeyecek bir özgürlük ufkunu temsil ediyor. Bu hareket, cinsiyete dayalı baskıyı, zorunlu başörtüsünü, patriyarkal denetimi ve yapısal dışlanmayı bir bütün olarak reddediyor. Hareket geniş kesimleri içererek, işçiler, öğrenciler, aileler ve gençler arasında yayıldı. Jin Jiyan Azadî hareketi, otoriter yönetimin yanı sıra patriyarkanın egemenliğine son vermeyi amaçlayan bir siyasete işaret ederken kesintisiz, ilkeli ve devrimci bir dayanışmayı hak ediyor

İran konusunda devrimci feminist tutum, bizleri İslam Cumhuriyeti'ni savunmak ile ABD emperyalizminin ve Siyonizmin müdahalesini desteklemek arasında seçim yapmak zorunda bırakan bu yapay ve yanlış ikilemi reddetmektir. Bu, siyasi kararları kutuplaşmaya dönüştürmek üzere inşa edilmiş bir seçeneksizleştirmedir. Bu seçeneksizlik dayanışmayı, ahlaki bağların rekabetine dönüştürürken, sıradan insanları, işçileri, kadınları, gençleri ve azınlıkları, karşı karşıya bıraktığı gerçeklik, ülke içindeki baskı ile ülke dışından gelen dış askeri yıkım tarafından eş zamanlı belirlenmektedir.

İran bugün çok katmanlı ve iç içe geçmiş bir krizle karşı karşıya: Siyasi meşruiyet krizi, toplumsal yeniden üretim, günlük hayatta kalma krizi ve savaş, yaptırımlar ve dış baskı ile yükselen bağımsızlık krizi. Bu krizlerden toplumun bütün kesimleri eşit şekilde etkilenmiyor. Söz konusu krizlerin yükünü işçi sınıfı, kadınlar, etnik, cinsel ve dini azınlıklar, öğrenciler, entelektüeller, sanatçılar, işçi örgütleri ve yoksullar taşımak zorunda kalıyor.

Bu nedenle ciddi bir radikal feminist analiz, basitleştirmeyi reddetmelidir. Devletin baskı aygıtları, yaptırımların ve jeopolitik baskının maddi etkileri ile bunlardan en çok etkilenenlerin verdiği mücadeleler eş zamanlı değerlendirilmelidir. Ancak bu dinamikleri birlikte analiz ederek, hayatları bu dinamikler tarafından şekillenen insanlara karşı sorumluluk sahibi bir dayanışma göstermek mümkün olabilir.

Otoriterliğe karşı çıkmak ve özgürlük mücadelelerini desteklemek

Otoriter teokratik bir yönetimde ilerici olan hiçbir şey yoktur. İslam Cumhuriyeti, temel özgürlükleri sistematik olarak baskı altına almış, muhalefeti şiddetle ezmiş, işçi haklarını, demokratik hakları ve insan haklarını tanımamıştır. Toplu tutuklamalar, işkence ve yargısız infazlarla eylemciler, aydınlar, sanatçılar, avukatlar, gazeteciler ve sendikacılar sindirilmeye çalışılmıştır. Kürtler, Beluciler, Araplar, Sünniler, Bahailer ve tüm diğer etnik, cinsel ve dini azınlıklar, uzun süredir ayrımcılığa ve devlet şiddetine maruz kalmaktadır.

Bu bağlamda, *Kadın Yaşam Özgürlük/Jin, Jiyan, Azadî* hareketi, sırandan politik bir slogana indirgenemeyecek bir özgürlük ufkunu temsil ediyor. Bu hareket, cinsiyete dayalı baskıyı, zorunlu başörtüsünü, patriyarkal denetimi ve yapısal dışlanmayı bir bütün olarak reddediyor. Hareket geniş kesimleri içerek, işçiler, öğrenciler, aileler ve gençler arasında yayıldı. *Jin Jiyan Azadî* hareketi, otoriter yönetimin yanı sıra patriyarkanın egemenliğine son vermeyi amaçlayan bir siyasete işaret ederken kesintisiz, ilkeli ve devrimci bir dayanışmayı hak ediyor.

Özgürlük mücadelesine gerçek anlamda destek olmak, hem devlet terörüne hem de bu terörü sürdürülebilir kılan toplumsal ilişkilere karşı çıkmayı gerektirir. İran'daki cinsiyete dayalı ve cinselliğe yönelik baskı tesadüfi değil. Yapısal olarak; eğitim, yasal mevzuat, işgücü piyasaları, sosyal politikalar ve gündelik hayattaki denetim ve disiplin uygulamalarına içkindir. Bu nedenle devrimci feminist duruş kadın haklarını, bedenleri üzerinde denetim hakkını, cinsiyet eşitliğini ve cinsel eşitliği, herhangi bir özgürlük, sonradan akla gelen bir fikir veya sembolik bir jest olarak ele almakla yetinmemeli, mücadele ufkunun merkezine yerleştirmelidir.

Otoriter milliyetçiliği ve emperyalizmi reddetmek

Devrimci feministler, kendilerini demokratik olarak tanımlayan ancak patriyarkal, ırkçı ve otoriter iktidar mantığını yeniden üreten gerici politik yönelimlerle yan yana durmamalıdır. Monarşist/ Pehlevici kesimler, İslam Cumhuriyeti'ne karşı ilerici veya özgürleştirici bir alternatif teşkil etmiyor. Bu grupların temel siyaseti, otoriter milliyetçilik, toplumsal

hıyerarşı, baskı, eşitsizlik ve yabancı güçlere bağımlılıkla özdeşleşmiş bir siyasi düzene duyulan nostaljiye dayanıyor.

Monarşistler, Batılı kapitalist emperyalist çıkarlarla ve Siyonizmle giderek daha fazla uyum içine girerek, İran toplumuna yönelik yaptırımları, askeri müdahaleyi ve dış baskıyı açıkça destekliyorlar. Bu tutum, ekonomi üzerinden yürüyen savaşın ve jeopolitik çatışmanın bedelini ödeyen işçi sınıfının çıkarlarıyla doğrudan çelişmektedir. Teokratik otoriterliği, özellikle emperyalist/Siyonist güçlerle uyumlu olan seküler otoriterlikle ikame etmek, özgürlük değildir. Bu, bir başka otoriterliğe boyun eğmektir.

Emperyalizme, yaptırımlara ve savaşa karşı çıkmak

Otoriterliğe karşı çıkmak, kapitalist emperyalizmi desteklemek anlamına gelmez.

Yaptırımlar, ekonomik abluka ve askeri tehditler, sıradan insanlara derin ve kalıcı zararlar veriyor. Amerika Birleşik Devletleri'nin İran'a uyguladığı yaptırımlar, aleni biçimde halka azami iktisadi zararı vermek için planlanmıştır. Etkileri birbirini besleyerek artarken, yaşam standartlarını sıfırlıyor, kamu hizmetlerini engelliyor, kıtlık ve kriz koşullarında ortaya çıkan yağmacı grupları güçlendiriyor.

Savaş ise felaketi daha da derinleştirdi. Militarizmin yükselişi, devletin en baskıcı unsurlarını güçlendiren koşulları yaratırken, sivilleri ne seçtikleri ne de kontrol ettikleri bir yıkıma maruz bırakıyor. Askeri müdahaleler demokrasi ufkunu aydınlatmaz tam tersine demokrasi ufkunu karartır. İran'a karşı onlarca yıldır ekonomik bir savaşı sürdüren Batılı hükümetler, İranlı kadınların, işçilerin veya demokratik güçlerin çıkarları doğrultusunda hareket etmiyorlar. Politikalarıyla milyonlarca İranlıyı yoksullaştıran Donald Trump gibi isimlerin, bugün İran'ın özgürlüğünü savunduğunu iddia etmesi sadece komik değil iğrenç de.

Devletçi anti-emperyalizm ve yanlış ikili karşıtıklara karşı

Saydıklarımız kadar zararlı olan bir diğer şey de, otoriter devletlerin sırf Batı emperyalizmine karşı oldukları için savunulması gerektiği fikrini savunan devletçi anti-emperyalizmdir. Bu tutum, jeopolitik uyumu özgürleşmeyle karıştırır ve halklarla dayanışmanın yerine devletlere sadakati koyar. Egemen devlet olmak veya direniş adına, baskıyı savunmanın devrimci ve feminist bir yanı yoktur.

Aynı zamanda, kapitalist emperyalist güçleri İran'ın mevcut krizinde önemsizmiş gibi ele almak da siyasi naifliktir. Hiçbir kitlesel siyasi mücadele tamamen ulusal değildir. Hepsi

bölgesel ve küresel egemenlik yapıları tarafından şekillenir. Ciddi bir devrimci feminist siyaset, otoriter baskılara karşı çıkarken, kapitalist emperyalist şiddetle de yüzleşebilmeli ve birini diğerine öncelememelidir.

Bu, İranlıların hayatlarını Filistinlilerin hayatlarıyla karşı karşıya getiren ya da dayanışmayı mücadeleler arasında paylaştırılması gereken kıt bir kaynak olarak gören, sıfır toplam mantığını reddetmeyi de gerektirir. Dayanışma bir rekabet değildir ve insan hayatı jeopolitik hesaplara tabi değildir. Her hayat eşit değerdedir. Şiddetin nasıl uygulandığı, inkârın nasıl örgütlendiği veya güvenilirliğin bağlamına göre nasıl paylaşılacağı, acılar arasında hiyerarşi kurmak değildir. Bu, analitik ve politik bir gerekliliktir.

Farklı tahakküm sistemleri, farklı kötülük, görünülük ve imha biçimleri üretir; bu farklılıkları adlandırmak, onları ciddiye almanın bir parçasıdır.

Bu gerçekler tek bir farklılaşmamış ahlaki düzleme indirgenildiğinde, analiz yeknesaklaşır ve politika cezalandırıcı bir hal alır. Sonuç, daha derin bir dayanışma değil, dayanışmanın çarpıtılmasıdır; dayanışmanın ilkeli, ilişkisel ve bu koşullarda yaşayanlara karşı hesap verebilir bir şey olmaktan ziyade, yüzeysel ve zorlayıcı bir şeye dönüşmesidir.

Devrimci feminist bir tutumun gerekleri

İlkeli bir devrimci feminist tutum, başlıca birkaç taahhüde dayanır:

- Hazır reçetelere veya dışarıdan dayatılan rejim değişikliğine cevaz vermeksizin İran'ın kendi kaderini tayin etme hakkını savunmak.
- Otoriter baskıya açıkça karşı çıkmak; işçiler, kadınlar, cinsel, ulusal ve dini azınlıklar, siyasi tutuklular ve sivil toplum aktörleriyle sürekli dayanışma göstermek.
- Cinsiyete dayalı baskıya, cinsel baskıya ve patriyarkal denetime karşı olan mücadelelerle dayanışmak; buna *Jin Jiyan Azadî* hareketinin açtığı özgürlük ufku da dâhil.
- İşçi sınıfını ve yoksulları mahveden toplu cezalandırma biçimleri olarak yaptırımları, ekonomik kuşatmayı ve savaşı kesin bir şekilde reddetmek.
- Yabancı güçlerin hizmetinde halkın öfkesini kullanmaya çalışan otoriter milliyetçiliği ve sömürgeci projeleri reddetmek.

- Sivil, siyasi, ulusal ve dini haklara, liberal eklentiler olarak değil, devrimci feminist siyasetin ayrılmaz parçaları olarak saygı göstermek.
- Otoriterlik ve emperyalizm ya da egemenlik ve insan hakları diye kurulan sahte ikilemleri reddetmek.
- Tarihsel hafıza, analitik netlik ve alçakgönüllülüğü temel alan bir siyasi ciddiyet ile dış aktörlerin neleri şekillendirebileceğini ve neleri şekillendiremeyeceğini belirlemek.
- İslam Cumhuriyeti'nin aşıldığı bir siyasi gelecek mümkün olursa, şiddetli bir rekabet söz konusu olacaktır. Ülke içindeki ayrıcalıklı kesimler, yabancı güçler ve onların yerel araçları, bundan sonra olacakları şekillendirmek için çaba gösterecekler. Bu koşullar altında, siyasi naiflik entelektüel bir hata olmanın ötesinde ülke içinden baskı ve ülke dışından emperyalist şiddete maruz kalan işçiler ve halk sınıfları için somut bir tehlike haline gelecektir.
- Son olarak, bizim görevimiz eleştirel bir hüküm kuran, her türlü egemenliğe karşı çıkan, mücadeleye ve radikal ilkelere dayanan bir dayanışma inşa etmektir.

İngilizceden çeviren: Hülya Osmanağaoğlu

---

* Şehrazad Mojab'ın İran konusunda kendisine gelen bilgilendirme talepleri üzerine dünyanın değişik yerlerinden feminist yol arkadaşlarına yazdığı ve yaygınlaştırılmasını rica ettiği mektuptur.

* * Şehrazad Mojab'ın İran konusunda kendisine gelen bilgilendirme talepleri üzerine dünyanın değişik yerlerinden feminist yol arkadaşlarına yazdığı ve yaygınlaştırılmasını rica ettiği mektuptur. Şehrazad Mojab; İranlı, Marksist, feminist, devrimci. 1978'de ABD'de öğrenciyken devrimin ardından İran'a döndü. Humeyni rejiminin kadınlara, muhaliflerine uyguladığı baskılara karşı mücadeleye başladı. 1980'e gelindiğinde Kürdistan'da en somut direnişin örgütlediğine karar vererek Komale örgütüyle ilişkiye geçer ve sosyalizm mücadelesi verir. Aynı dönemde devrimci bir Kürt kadın örgütlenmesi inşası için çalışır. 1983 yılında sürgüne gitmek zorunda kalır. Ve o zamandan beri hem bir eylemci hem de akademisyen olarak mücadelesine devam etmektedir. Şu anda Toronto Üniveristesi'nde profesör olarak toplumsal cinsiyet ve kadınlar konularının yanı sıra eğitim politikaları alanında çalışmalarına devam ediyor.

Savaşa Karşı Özgür Kadın Bildirgesi

Ruşen Seydaoğlu-15 Mart 2026

Uluslararası zeminde de bu zincirlere yeni halkalar eklenir. Ulus devletlerin “rıza” ile dahil olduğu sistemde daha güçlüsü karşısında daha zayıf olan, artık doğanın, kadının yerini alır. Ortadoğu güvende olmak için batının güvenlik kalkanına mecburdur. Güvenliği sağlamak için gelirler, doğasını, kadınları, çocukları katlederler. Yetmez. Nitekim bu çok da masraflıdır. Öyleyse komşu ülkeleri kendi ordularına dönüştürmeli ve birbirleri üzerine sürmelidirler

Bütün savaş hikayelerinin süslendiği, meşrulaştırılmaya çalışıldığı belki de en tehlikeli kavramların başında güvenlik meselesi vardır. Ülkenin korunması gerekiyordur, sınırın ötesinde ya da içinde hep düzeni yıkmaya çalışanlar vardır ve pusudadırlar. Öyle ki barış için kurulduklarını iddia eden uluslararası mekanizmalar bile aslında barışı değil de sakinlik döneminde dünyanın iki karşıt kutbunun savaşmak için yeterince silahlanabileceği zemini yani savaşı, savaşın kurallarını düzenlemek zorundadırlar çünkü üyeleri ulus devletlerdir. Savaşın ürünü olan ulus devletler.

Tabi sadece savaş dönemlerinin değil bugünün uluslararası ilişkilerinin de ulusların kurgulanışının da kurucu kavramları güvenlikle başlar ve türer. Ele alınış biçimi ve arka planıyla karşımıza çıkan sıralamalarda istikrarla beraber ama demokrasiden önceki adım olarak tariflenir. Yani önce güvenliği sağlayalım sonra demokrasiyi kurarız, denir. Kendince makul gerekçe olarak da anarşiye karşı egemenlik teorisini sunar. Ama hiçbir zaman sıra demokrasiye gelmez, egemenlik topluma geçmez.

Bu durum uluslararası sulardaki güvenlik paranoyasını devam ettirirken ulus devletlerin de hukuku, ahlaki, toplumsal değerleri yönetimlerde askıya almasını elverişli kılar. Yerleşik bir yönetim kültürü olarak güvenliği adeta kendini oluşturan toplumun yerine ikame eder. İnsanı mutlak surette anarşiye, kusura meyilli varlık olarak ele alıp hayati dediği “düzeni” de güç ve çıkar alanı halinde kurgular. Doğa durumundaki insanın kaotik gelen yaşamının dizginlenmesi amacını toplumla sözleştiğini iddia ederek “yasallaştırır”. Ancak tam da bu yüzden güvenlik politikalarıyla yönetim kabiliyeti ve sözleşmesi iflas edecektir.

Haliyle artık savaşa karşı mı güvenlik yoksa savaş için mi güvenlik soruları birbirine karışmış durumdadır. Ama her iki türlü de güvenlikten ne özgürlük ne eşitlik ne de barış hali çıkar. Sınır ötesi operasyonlar da içerideki savaş ve çatışma konseptleri de toplumları kırımdan geçirerek kontrolde tutmanın etkili bir yöntemi olarak kullanılır. Kırımdan geçirilenlerin başındakiler ise hiç değişmez; doğa ve kadınlardır. Yani savaş-güvenlik konsepti temelde doğa durumunu ve doğa içinde, özgürlük eğilimindeki insanı hedefleyerek ıslah edilmesini, ulus devletlerin sınır güvenliği adı altında korunması için toplumların katliamdan geçirilmesini ve yasallaştırma ile bu halin uluslararası kabulünü oluşturur.

Devlet adeta insanlaştırılarak; sorumlu olan, sorumlu olunan haline gelsin diye bütün aygıtlarıyla devreye girer. Medya, kültür kurumları, ekonomi politiği, eğitim müfredatı eliyle ince ince toplum ikna edilmeye çalışılır. Bir zaman sonra, kitlelere dönüşen kişiler yerli ve milli duygularla “devlet sensin” öğretisine inanmaya başlar.

Kendi yurdunun ormanları, nehirleri, köyleri güvenlik sebebiyle yakılıp yıkılırken bu katliam güvenlik naralarıyla rızayı inşa edebilir olur. Ta ki yaşayacak yeri, içecek suyu, besleneceği toprağı, nefes alacağı göğü kalmayana kadar. Kadın da bu güvenlik illüzyonundan nasibini alacaktır. İçindeki özgürlük arzusuna kapılmasın diye sadece anne olduğuna, eş olduğuna, kardeş olduğuna inandırılır. İçinde yaşadığı kafes, hayatta kalabileceği tek yermiş gibi, çıktığı an güvenliği kalmayacakmış gibi an be an manipüle edilir. Hesapta, buna inanacak ve kendini korumak için evin içinde kalmaya rıza gösterecektir. Evdeki erkeğin şiddeti, katliamı baş gösterene kadar.

Uluslararası zeminde de bu zincirlere yeni halkalar eklenir. Ulus devletlerin “rıza” ile dahil olduğu sistemde daha güçlüsü karşısında daha zayıf olan, artık doğanın, kadının yerini alır. Ortadoğu güvende olmak için batının güvenlik kalkanına mecburdur. Güvenliği

sağlamak için gelirler, doğasını, kadınları, çocukları katlederler. Yetmez. Nitekim bu çok da masraflıdır. Öyleyse komşu ülkeleri kendi ordularına dönüştürmeli ve birbirleri üzerine sürmelidirler. Yeterince zayıfladıklarında da gelip olaya el koyar, “barışı” sağlar ve hesaplarını çıkarırlar.

Yeni-eski dünya düzeninin bu kurnaz politikası Orwell’in 1984’ünde “Biz düşmanlarımızı yok etmek için uğraşmayız, onları değiştiririz. Bilmem, anlatabiliyor muyum?” cümleleriyle somutlaşmış gibidir. Günün sonunda kendisini devlet sanan, kendisine hiçbir zaman ulaşmayacak zenginleşme, refah ya da kahramanlık hali için ölmesi, öldürmesi gerektiğine inanır. Ona bunu yapan ise uzun vadede savaşların kazananları olmayacağından bihaber, yerini koruduğuna iknadır.

Ama başka türlü de mümkündür.

Savaşlar onları engelleyecek hiçbir şey olmadığı için vardır, sözünü yeniden düşünme fırsatı veren gelişmelerle dolu bir süreçten geçiyoruz. Öcalan bir dizi mesajı ve açıklamasıyla birlikte; 8 Mart’ta gönderdiği **Özgür Kadın Bildirgesi** ile birçok anlamının yanında güvenlik meselesine, güvenlikçi politikalara eleştirel güvenlik tartışmalarını bir adım öteye taşıyarak, hatta güvenlik kavramsallaştırmasının dayandığı kaynakları boşa çıkararak bakmaya alan açtı. Üstelik bunu doğrudan bu kavramların hiçbirini kullanmayarak düşündürebildi.

Bildirge ile doğa durumundaki kadının ve ortaya koyduğu değerlerin insanlaşmanın, birlikte yaşamın imkânı olarak sunulması; insanın kaotik, kontrol altında tutulması gereken, anarşi arzusundaki varlık olduğuna itiraz niteliğinde görülebilir. Nitekim bu itiraz insanın aynı zamanda ahlaki-politik bir varlık olarak ele alınmasını, kadını özne konumunda görmeyi demokratik bir yaşam için atılacak en önemli adım olduğunu da içeriyordu.

Bu yaklaşım bir kez daha pozitivist bilimin tamamına ama yazının odağı itibarıyla ulusal ve uluslararası güvenlik literatürüne de insan ve düzen temelindeki belirlemeleri açısından esaslı bir müdahale demektir. Toplumların demokratik ilkelerle birbirine bağlandığı yaşam, hayatta kalmanın asıl yoluydu. Ve yol; ancak kadının kırımdan geçirilmeyeceği, özgürce düşüneceği, eyleyeceği, öncülük yapacağı zeminlerin döşenmesine bağlıydı. Böylelikle düzen anlayışı ulus devletinin denetim ve güvenlik dayatmasından kurtarılacak, toplumsal bir düzen için asıl ihtiyacın güvenlik değil

demokrasi, özgürlük ve eşitlik gibi değerlerle, komüenal-yatay ilişkileneulerle sağlanacağı kendini ispatlayacaktı.

Yaşam deneyimine, bilimsel yaklaşıma ve tarihsel çözümlere dayanan bu tahayyül insanı, kadını, çeşitliliklerle dolu topluuları hatta devletleşmiş yapıları bile pozitivizmle ezber ettirilenlerin dışındakini görmeye, savaşılarla, güvenlik politikalarıyla sıkıştırıldığı formu aşarak aslında statüsüzlükten çıkmaya, tarihe yeniden ama bu kez kadın özgürlükçülikle bakarak dönüşen ve dönüştüren iradeye kavuşmaya yine, yeniden davet etmiş oldu.

Yönetimler, Yöneticiler Değişti, İran'da Kadın Direnişi Kaldı

Berivan Kutlu-15 Mart 2026

Hem Şah'ın dayattığı sekülerlik deneyiminde hem de mollaların dayattığı düzende İranlı kadınlar, hakların ve özgürlüğün bütün ülkeye yayılmadığı sürece sorunun çözülmeyeceğini gördü. Tek bir kesimin bile dışlandığı bir ülkede kimsenin özgür ve eşit olmayacağını gören İranlı kadınların talebi bu yüzden demokrasi, eşitlik ve özgürlük

İran'da yıllar geçti, yöneticiler, rejimler değişti ama İranlı kadınların direnişi büyüyerek yerini korudu. İran'daki kadın direnişine ilişkin basına yansıyan ilk eylem 120 yıl öncesine ait; yüzlerce kadın dönemin yönetimine karşı temel hakları için yürüyor. 120 yıl önce başlayan yürüyüş bugün form değiştirse de büyüyerek, gelişerek devam etti.

İranlı kadınlar yeri geldiğinde dini faşizme, yeri geldiğinde zorla dayatılan "Batı seküleritesine" direndi. İranlı kadınların talepleri demokratik değişim, eşitlik ve özgürlük olarak yıllar içindeki yerini korudu. Hatta büyüyerek devam etti diyebiliriz. Hakları bir bir tırpanlanan kadınlar, önceki yaşama duydukları özlemlerini çocuklarına aktardı; özellikle kız çocuklarına. Böylelikle direniş anneden kızına miras olarak kaldı.

Şah'tan Mollalara Kadın Direnişi Hep Sürdü

Rıza Şah'ın devrilmesinde İranlı kadınlar öncü rol aldı. Şah'ın kadın bedeni ve giyimi üzerine dayatmacı zihniyeti İranlı kadınlar tarafından hep tartışıldı. Şah döneminde kadınlar evlenme, boşanma, oy kullanma, evlilik yaşının yükselmesi gibi temel

kazanımlar elde etti. Fakat Şah'ın Batı'yı örnek alan bir İran yaratma çabası yine kadın bedeni üzerinde kendini gösterdi. Erkek ve kadın giyiminde çok sert reformlar getirildi. Şah'a göre kadınların başörtülü, çarşafli olması ülkenin ilerlemesi önündeki büyük engellerden biriydi. Kadınların kamusal alanda çarşaf, peçe, başörtüsü kullanımı Ocak 1936'da yasaklandı; sadece geçimini seks işçiliği yaparak sağlayan kadınların kamusal alanda çarşaf kullanımı serbest bırakıldı. Muhafazakâr kadınlara yönelik hakaretvari uygulama çok sıkı bir şekilde uygulandı. Başta muhafazakâr kanat olmak üzere orta sınıf bu tutumdan çok rahatsız oldu. O dönem kadınların öncülüğünde birçok eylem ve yürüyüş gerçekleştirildi. Çarşafli, başörtülü ve başörtüsüz kadınlar kitlelerin en önünde yer aldı. Şiraz, Horasan ve Meşhed gibi kentlerde yapılan yürüyüşlere dönemin ordusu müdahale etti ve birçok kişi hayatını kaybetti. İran'da farklı sınıflar, ideolojik kesimler Şah'a karşı bir isyan başlattı. Aralarında komünistlerin, sosyalistlerin, İslamcılarının ve laiklerin bulunduğu bu geniş cephede kadınlar da en önde yerini aldı. Tarih 16 Ocak 1979'u gösterdiğinde Şah sürgüne gitti. Şah görevini İran Vekâlet Konseyi'ne ve muhalefete dayalı Başbakan Şapur Bahtiyar'a bıraktı. 11 Şubat 1979'da ise Ruhullah Humeyni'nin yönetimi ele geçirmesiyle birlikte monarşi resmen yıkılarak mollalar devri başladı. Mart 1979'da yapılan referandumla İslam Cumhuriyeti'ne geçiş resmileşti. Şubat ayından Mart'a kadar Humeyni, Kürtleri, sosyalistleri, komünistleri, kadınları, kendisine muhalif Sünni ve Şii mollaları bir şekilde tasfiye etmeyi başarsa da geniş muhalefet kesiminin sesini asla kısamadı.

Molla rejimine karşı direnişte binlerce kadın hayatını kaybetti; 1999, 2009, 2014, 2017, 2019, 2020, 2022, 2025 ve 2026 yıllarındaki ardı ardına gelen ayaklanmalarda en yüksek bedeli yine kadınlar ödedi.

İran’da Son 8 Mart

Mollaların yönetimi ele geçirmesi İran için dönüm noktası oldu. Kadın hareketi için de. Şah yönetiminden rahatsız olan kadınlar, Mollaların yönetimi altında da yaşamak istemiyordu. Kadınlar demokratik, eşit ve özgür bir yaşam istiyorlardı. Mollaların ilk yaptığı şeylerin başında ise evlilik yaşının düşürülmesi, kadınların örtünmesinin zorunlu hâle getirilmesi, eşlerinin izniyle çalışabilmeleri, doğum kontrolünün zorlaştırılması, kürtajın yasaklanması, tek başına seyahatin yasaklanması, eğitim görmek ya da farklı bir şehirde yaşamak için eş veya erkek akraba iznine tabi tutulması oldu.

Kadınlara yönelik baskılar arttıkça kadınların örgütlenme mücadelesi de arttı. İran’da 8 Mart 1979’da kadınlar alanlara aktı. Hem ellerinden alınan hakları hem de gelecekleri için Molla rejimine karşı ilk kitlesel eylemlerini gerçekleştirdiler. Protestoya katılan birçok kadın Şah yönetimine karşı çıkmış olsa da şeriatla yönetilmeyi de kabul etmiyordu. Eylemin en ön plana çıkan sloganı ise “Biz bu devrimi geriye gidelim diye yapmadık” idi.

Kadınlar isyanlarını büyütürken erkek aklı ise yine onlara “sabırlı olmayı” öğütledi; rejimin bir sonraki seçimde değişeceğini ve kadınların haklarının iade edileceğini söyleyerek kadınları oyalamaya çalıştı. Kadınlar ise isyanlarını daha da örgütledi.

1980-1988 yılları arasındaki Irak-İran Savaşı ise içeride baskının daha artmasına neden oldu. Başta kadınlar olmak üzere bütün muhalif tepkiler ve eylemler kanla bastırıldı. Mollalar iç cepheyi güçlendirme adı altında kendine karşı olan kesimlerin çoğunu tutukladı, öldürdü veya idam etti. Molla rejimi iktidarını sağlamlaştırdı.

Çok sayıda kişinin öldürülmesi ve buna rağmen kadın direnişinin geri adım atmaması nedeniyle kadınlara yönelik baskıların bir kısmı gevşedi. Sistemin devam edebilmesi için kadınlara nafaka hakkı, çocukların velayeti, boşanma hakkı ve savaşla birlikte ellerinden alınan bazı mesleklerde çalışma izni geri verildi. Tarihler 2005’i gösterdiğinde ise iktidara Ahmedinejad geldi ve kadınların hakları tekrar tırpanlanmaya başlandı. Kadınların evde vakit geçirmesi teşvik edildi, bazı mesleklerde çalışmaları zorlaştırıldı, akşam saatlerinde çalışmaları yasaklandı. Hasan Ruhani’nin 2013’te iktidara gelmesiyle birlikte bazı adımlar atılsa da kadınlar için yaşamak, çalışmak ve özgürlük hâlâ çok zordu.

Yıllardır biriken kadınların öfkesi 2014’e gelindiğinde artık durdurulamaz hâle geldi. Kadının saçının, bedeninin ayıp olduğunu ve örtünmesi gerektiğini söyleyen rejime karşı kadınlar eylemleri ülkenin dört bir yanına yaydı. Kadınlar kamusal alanlarda örtü takmayarak, ellerinde beyaz eşarplarla her kentte eylem yaptı. Birçok kadına hapis, para

ve kamusal alandan dışlanma gibi cezalar verildi. Kadınlar eylemlerini 2018'e kadar devam ettirdi; kadınlar her Çarşamba günü meydanlara başörtüsüz çıktı, "Beyaz Çarşamba" kampanyasını büyüttü. On binlerce kadın sanal medyada başörtüsüz fotoğraflarını #whitewednesdays etiketiyle paylaştı.

16 Eylül 2022'de Jina Emînî'nin "kıyafet kurallarına uymadığı" gerekçesiyle gözaltındaki işkence nedeniyle hayatını kaybetmesinin ardından ise ülkenin dört yanında kadınlar alanlara çıktı. Kadınlar öncülüğündeki eylemlerin temel sloganı ise "Jin, jıyan, azadî" oldu. Eylemlerin ikinci gününde erkeklerin de katılımıyla Mollalara karşı her kesimden kadın ve erkek direnişi büyüdü. Onlarca kadın eylemlerde öldürüldü, onlarcasının gözü plastik mermilerle hedef alındı, yüzlercesi tutuklandı, onlarcası idam edildi. Yaklaşık üç ay süren eylemlerin öncü gücü kadınlar oldu; gündüzleri bir araya gelerek birbirini ve erkekleri örgütlediler, geceleri ise isyanı büyüttüler.

Saç Yoksa Ceza da Yok

Eylemlerin azalması ve rejimin kadınlara yönelik baskıyı artırmasının ardından yüzlerce İranlı kadın saçlarını kazıttı. "Saç yoksa örtü de yok" paylaşımları yapan kadınlar, kazıttıkları saçlarıyla meydanlarda eylemlerde yer almaya devam ettiler.

Ekonomik Kriz Eylemlerinde de Kadınlar Alanlardaki Yerlerini Aldılar

Tahran Çarşısı'nda 28 Aralık 2025'te başlayan ekonomik talepli eylemler, protestoların ikinci gününde demokrasi ve özgürlük eksenine döndü. Eylemlerin yine öncü gücü kadınlar oldu. Yüzlerce noktada halk değişim isteğini haykırdı. Rejim yine halkın

istediklerine kulak vermektense eylemleri kanla bastırmayı tercih etti. Net rakamlar bilinmese de 6 bin ile 86 bin arasında ölümden, 300 bine yakın tutuklamadan, 20 bine yakın idamdan bahsediliyor. Eylemlerde binlerce kadının öldürüldüğü ve tutuklandığı da edinilen bilgiler arasında.

Eylemler devam ederken binlerce genç kadın eylemlere hazırlandıkları videoların altına “Ölümden korkmuyorum, mollalarla yaşamaktan korkuyoruz” yazarak paylaşımlar yaptı. Binlerce kadın Hoseyn Saberi'nin “Gülüm ey yar” şarkısını eylem görüntüleriyle paylaşarak ailelerine vasiyetlerini açıkladı. Şarkıda en dikkat çeken kısım ise “Sabah savaşa gideceğim, ölürsem mezarıma gel, ama benim için ağlama, gurur duy” dizeleri.

İsrail'in İran'a resmen savaş açmasıyla birlikte sokaklardaki hareketlilik azalsa da İranlı kadınlar geleceğe dair umutlarını ve beklentilerini paylaşmaya devam ediyor.

İranlı Kadınlar Nasıl Bir İran İstiyor?

İran kozmopolit bir ülke; çok farklı ırk, inanç ve halk bir arada yaşıyor. Elbette yazdıklarımızın yüzde yüz bütün İranlı kadınlar ve halkları için geçerli olamayacağı bilinciyle yazıyoruz fakat İran'ı son yıllarda sarsan bütün eylemlerin temel talepleri özgürlük, demokrasi ve şeffaflıktı. Kadınlar yıllardır hem Şah'a hem mollalara verdikleri mücadelelerde demokrasi, özgürlük ve eşitlik talep etti.

Hem Şah'ın dayattığı sekülerlik deneyiminde hem de mollaların dayattığı düzende İranlı kadınlar, hakların ve özgürlüğün bütün ülkeye yayılmadığı sürece sorunun çözülmeyeceğini gördü. Tek bir kesimin bile dışlandığı bir ülkede kimsenin özgür ve eşit olmayacağını gören İranlı kadınların talebi bu yüzden demokrasi, eşitlik ve özgürlük.

İranlı Kadınlar Geri Çekilmedi, Yürüyüşleri Devam Ediyor

İranlı kadınların önderliği olmadan İran'da demokratik bir değişimin olamayacağı su götürmez bir gerçek; bu yüzden İranlı kadınlar bütün eylemlerde en önde yürüyor.

İran'ın geleceği ne Şah yönetiminin tekrar dönüşünde ne de dini yönetimdedir; İran'ın geleceği kadınların yürüteceği demokratik ve özgür bir İran'dır.

120 yıllık direniş tarihi boyunca farklı yaştan, halktan, sosyal sınıftan ve inançtan kadınlar, bütün kadınların özgür ve eşitlik içinde yaşaması için eylemler yürüttüğü İran'da mücadele hâlâ cesaretle, dolu dizgin devam ediyor. Kadınlar hâlâ bulabildikleri bütün alanlarda, sokaklarda, sanal medyada, duvarlarda taleplerini yazıyor, söylüyor. İranlı

kadınların büyük çoğunluğunun üzerinde hemfikir olduğu gelecekte demokratik, özgür, eşitlikçi ve tiran olmayan bir İran var.

İranlı kadınlar Şah'ın dayatmalarını nasıl "çaresiz kurbanlar" gibi beklemediyse, mollaların da boyunduruğunu öyle beklemedi; en ön saflarda kendileri ve sonraki nesil kadınlar için mücadele ettiler. Nihai hedefleri olan demokratik, eşit ve özgür bir topluma ulaşıncaya kadar mücadeleye devam edecekler ve asla geri çekilmeyecekler.

Demokratik Entegrasyonun İnşasında Kadınlar

Elif Kaya-15 Mart 2026

Kadının sömürülmesi sadece kadınla sınırlı bir durum olmayıp, toplumun diğer tüm kesimlerine uygulanır. Bu bakımdan kadınlar sadece toplumun yarısını oluşturan niceliksel bir olgu değil; yaşamı doğuran, toplumsallığı geliştirip-sürdüren, insanlaşmayı sağlayan yaratıcılardır. Kadından başlayıp, gelişen olumlu ve olumsuz her durum tüm toplumu etkileyecektir

Daha bir yıl öncesine kadar entegrasyon kavramı çok duyduğumuz ve de dillendirdiğimiz bir kavram değildi. Hatta zihnimizde büyük oranda negatif anlamıyla yer edinirdi. Entegrasyon kavramı “uyum”, “bütünleşme” anlamına gelen içeriğinin ötesinde, bize asimilasyon olgusunu çağrışıyordu. Bunun en önemli nedeni kavramın negatif kullanımı ve politikasıyla çok fazla karşılaşmamış olmamızda. Negatif entegrasyon olarak tanımlanan bu durumu Kürt kadınlar olarak biz çok acı örneklerini yaşadık. Entegrasyon, farklı olanın egemen olanın içinde eritilmesi, ortadan kaldırılması olarak uygulandı. Bizde negatif çağrışım yapmasının bir diğer nedeni ise kavramların anlam ve içeriğine fazla odaklanmamamızdı. Oysa kavramlar hakikate ulaşmamızda bir rehber-anahtar gibidirler. Yaşanan sorunları tanımlamak ve aşmak için doğru kullanıldığında çözüm üretebilir. Uyum ve bütünleşme birinin diğerini yok etmesi ve “tek” olanın hâkimiyeti değil, aksine ikinin “bir” olurken hem kendisi olmayı hem yeniye dönüşmesi demektir. Kavramlara içerilen negatif anlamlar yerine, içerdiği pozitif anlamları öne çıkararak kördüğümeye dönüşen toplumsal sorunları aşmada rol oynamasını sağlayabiliriz. Bu, politikada yetkin olmayı gerektirir.

Kavramlar, doğru tanımlanıp, kullanıldığında yaşanan sorunları tanıma ve aşmada yol gösterici olurlar. Bu nedenle demokratik entegrasyon kavramı, farklılıkların birliğini ve uyumunu ifade eder. Günümüzde insanların farklılıklarıyla yan yana durmasını

sağlayacak, tahrip etmeden, yeninin inşasını sağlayacak kavramlara ve modellere ihtiyacımız var. Şiddet, yıkım, zor halen sömürgeciliğin azami kar elde etmek için sık başvurduğu yöntemlerdir. Savaşın olduğu yerde önce kadın, ardından hakikat ölür. Bu nedenle yaşamın saygınlığını zedelemeyen, bir arada yaşamaya imkan sunacak kavram ve kuramlarla yaşamı yeniden inşaaya girişmek, bunun politikasını somutlamak önemlidir.

Abdullah Öcalan, “*Barış ve Demokratik Toplum Süreci*”nin demokratik entegrasyonla mümkün olabileceğini ve bunun öncülüğünü kadınların yapması gerektiğini ifade etti. Demokratik entegrasyonun öncülüğü neden kadınlardan beklenmeli? Kuşkusuz bunun cevabını kadının tarihsel- toplumsal varlığı ve toplumsal konumunda aramalıyız.

Abdullah Öcalan’ın 22 yıl önce “**Bir Halkı Savunmak**” adlı kitabında, “*toplumsal özgürlük kadın özgürlüğü ile mümkündür*” diyerek, yaşanan toplumsal sorunun kaynağında kadın özgürlük sorunu olduğunu ifade etmişti. Bu tespit üzerinden “*kadın eksenli toplumsal özgürlük*” fikrini ve politikalarını geliştirdi. Günümüzde karşı karşıya kaldığımız sömürünün, savaşların, iktidarın, hiyerarşinin kaynağında; yitirilen kadın özgürlüğü ve toplumsallığının dağılması yer alır.

Kadının sömürülmesi sadece kadınla sınırlı bir durum olmayıp, toplumun diğer tüm kesimlerine uygulanır. Bu bakımdan kadınlar sadece toplumun yarısını oluşturan niceliksel bir olgu değil; yaşamı doğuran, toplumsallığı geliştirip-sürdüren, insanlaşmayı sağlayan yaratıcılarıdır. Kadından başlayıp, gelişen olumlu ve olumsuz her durum tüm toplumu etkileyecektir.

Bu nedenle toplumsal sorunları aşmak istiyorsak, öncelikle kadının sömürgeleştirilme tarihini, bunun toplumsal ilişkilere yansımalarını ve kendini yeniden üretme biçimlerini açığa çıkarmak ve çözümlenmek durumundayız. Ataerkil-sömürgeci sistem iktidarcı-hiyerarşik yapısıyla kendini ayakta tutmaya çalışırken, hiyerarşinin en alt katmanına kadını koydu. Kadın, erkeğin üzerinde her türlü egemenlik duygusunu “tattığı” nesne ve mülk konumuna getirildi. Kastik-katil sistem kadına erkeğin istemi ve arzularını tatmin edecek, neslini sürdürecektir rol biçti; hatta kadının hayatta kalmasını erkeği memnun etme şartına bağladı. Kadın, nesneleştirilip, “aklı kıt”, “iradesi zayıf” olarak tanımlanarak, kendi hakkında karar alma hakkı dahi elinden alındı. Bunu sürdürmek içinde ataerkil kültür, ritüeller, inanç sistemleri, yasalar ve ‘zor’ geliştirildi. Kadın, ‘*yaşamın kaynağıdır!*’, “*cennet anaların ayakları altındadır!*” denilse de, en fazla sömürülen, karnını doyurmak için bile erkeğe muhtaç kılınan, cins kırımına uğrayan kadındır.

Erkekliğin temel şartı, bir kadına boyun eğdirmekle ölçülür. Boyun eğmeyi öldürmek dahil erkeğe sınırsız yetki tanınır. Bunu devlet yasaları, toplumsal kültür destekler. Kendisi olmak isteyen, erkeğe boyun eğmeyen her kadın erkek ve devlet şiddetiyle karşılaşır, kırımdan geçirilir. Abdullah Öcalan, *“Adına “kadın cinayetleri” denilen bu cinayetler silsilesi, esasta bir kadın soykırımıdır. İlhamını kastik katilin tarihin başlangıcındaki uygulamalarından alır. Komünal topluluğu gasp eden kastik katil erkekleri öldürür, çocukları ve kadınları esir alır. Erkeğin bilinçaltı, kadının düşürülme durumunu meşrulaştırarak günümüze kadar yaşatmıştır. Kadını ezerken, öldürürken, bir nesne gibi kullanırken ne yaptığını sorgulamaz; yaptıklarını bir hak olarak görür,”* diye, bu durumu tanımlar. Yani kadın cinayetleri özünde erkeğin kadın üzerinde iktidarını korumak ve sürdürmek amacıyla başvurduğu politik bir yaklaşımdır. Bunun tarihsel arka planı olduğu kadar, günümüzde ataerkil kültür içinde norm haline gelen yanları da vardır. Bu nedenle iç içe geçen devlet ve erkek sömürü sistemiyle mücadele etmek hem berrak bir bilinç hem çok yönlü bir mücadele gerektirir.

“İlk ve son sömürge kadının” özgürleşme çabası tüm toplumu özgürlük için harekete geçirme potansiyeli taşır. En ezilenin başkaldırısı tüm ezilme ve iktidar yapılanmalarını sorgular; gençlerin, toplumsal farklılıkların, ezilenlerin, inançların, tüm sömürülenlerin özgürlüğünü hedeflemeyi şart kılar. Kadın Özgürlük Hareketi deneyiminde bunun pek çok somut örneğine rastlarız. Biliyoruz ki Kürt kadınlar özgür bir ülke için yola koyulduklarında ilk etapta cinsiyetçi ve sömürgeci devlet politikalarının engelliyle karşılaştılar. Bu engeli aşma yolunda, en eski sömürge kadınıdır tezine ulaştılar.

Bu deneyim farklılıkların birbirini yok etmesini değil, yan yana durarak yeni bir yaşamı oluşturmanın, yaşama ve yaşatmanın imkanlarını ortaya koymuştur. Şiddetin-savaşın, tekleşmenin olduğu her yerde kadınlar ve çocuklar ilk ezilen, sömürülen ve metalaştırılan pozisyona düşürülür. Oysa kadınlar etik-estetik değerlerle toplumsal barışı en iyi örmeyi bilenlerdir. Barış kadınların sanatıdır. Kadınlar, toplumsal barışın adil ve hakkaniyetle gerçekleşmesini sağlayabilir. Demokratik entegrasyon çalışması toplumsal barışı geliştirme ve birliği oluşturma arayışı ise bunu en iyi kadınlar yapar. Kürt kadınların bunu gerçekleştirmeye gücü, iradesi ve deneyimi var.

“Kadınların Zamanıdır!” şiarı tam da bunu ifade eder gibi.

Halepçe'nin Öğrettikleri Soykırımları Bertaraf Etti

Sarya Onur-15 Mart 2026

Ne var ki savaş sona erse de savaşın geride bıraktıkları bitmez. İşte Irak-İran Savaşı'nın bitiminde gerçekleşir Halepçe katliamı. Halepçe katliamı aynı zamanda Saddam'ın Kürtlere yönelik bir intikam saldırısıdır. 16 Mart 1988 tarihinde başlayan ve üç gün süren yoğun hava saldırılarıyla Halepçe ve etrafı kimyasal silahlarla bombalanmış, bu saldırılarda yaklaşık 12 bin kişi yaşamını yitirmiştir. O tarihten beri bu korkunç saldırı tarihe Halepçe Katliamı olarak geçmiştir

Kürt halkı, tarihin birçok zaman aralığında soykırım uygulamalarıyla karşı karşıya kaldı. Kürtler soykırım kışkırtıcılarında bulunuyor. Benzer yöntemler günümüzde de Kürtler açısından hâlen bir tehdit ve tehlike olarak duruyor.

Halepçe denilince akla sıradan doğal güzellikleriyle, mimarisiyle, sanatıyla, tarihiyle bilinen bir kent gelmiyor. Unutulmayan ve unutulmayacak olan, tekrar tekrar söylenen ve yazılan bir Halepçeli çocuğun ölümüne giderken kurduğu son cümle: "Daye bîhna sêva te!" Halepçe'yi akıllara getiren, unutulmaz kılan işte bu cümle.

Dünyanın her yerinde savaşlar oluyor. Ama bir coğrafya var ki savaşı bitmek bilmeyen, barışı hep ötelenen bir yer. Ortadoğu'da savaşların yol açtığı katliamların, yerinden edilmenin, ölümün acısı ve yası bitmeden bir yenisi başlıyor. İran'daki savaş bölgesel bir savaşa dönüştü ve sonuçlarının ne olacağına dair bir öngöründe bulunmak zor. Savaş korkunç yüzünü halklara göstermekten kaçınmıyor. Yeni soykırımlarla karşı karşıya kalmamak ancak doğru mücadele ve direniş yöntemleriyle gerçekleşir. Ortadoğu halklarının demokratik birliği soykırımlara engel olur. Demokratik halklar birliği gelişmezse geçen yüzyıllardaki soykırımların benzerinin yaşanması kaçınılmaz olur. Geçtiğimiz yüzyılda Ortadoğu'daki savaş aklının ve kültürünün yarattığı en büyük

soykırımlardan biri de Halepçe katliamıdır. Kürtler Halepçe'yi hiçbir zaman unutmadı ve unutmayacak da. Halepçe'nin öğrettikleriyle mücadeleyi büyüttüler ve direndiler. Halepçe'nin öğrettikleri soykırımları bertaraf etti.

Soykırım tehdit olmaya devam ediyor

Halepçe'ye dair ne yazarsam yazayım, Halepçe katliamını ve Kürt halkına karşı uygulanan bu soykırım vahşetini anlatmaya yetmeyeceğinin farkındayım. Soykırımlar toplumsal hafızada büyük tahribatlar bırakır; çünkü büyük bir insanlık dramı ve trajedisidir. Dersim'de yaşanan soykırım da Halepçe gibi hafızalardan silinmez bir yer edinmiştir. Dersim'de binlerce Kürt, mağaralarda kimyasal gazlarla boğularak katledilmiştir. Despotik rejimler tehcir, etnik temizlik ve soykırım gibi insanlık dışı yöntemlerle tarih boyunca Kürtleri hep hedef aldılar. Kürt halkı ve ülkesi Kürdistan tarihin birçok zaman aralığında soykırım uygulamalarıyla karşı karşıya kaldı. Kürtler soykırım kısıkaçlarında bulunuyor. Benzer yöntemler günümüzde de Kürtler açısından hâlen bir tehdit ve tehlike olarak duruyor.

Dünya tarihinin en büyük soykırımlarından biri olarak kabul edilen Halepçe katliamı 16 Mart 1988'de gerçekleşti. 1980 yılında başlayan Irak-İran Savaşı içerisinde yapılan en büyük katliam Halepçe katliamıdır. Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak rejim güçleri, 23 Şubat-16 Eylül 1988 tarihleri arasında Güney Kürdistan'a Enfal adını verdiği sekiz aşamalı bir operasyon başlattı ve en büyük soykırım Halepçe'de yaşandı. Halepçe, Enfal operasyonlarının son aşamasıdır. Enfal operasyonu kapsamında kara harekâtları, havadan bombalamalar, yerleşkelerin sistematik bir şekilde yıkılması, toplu zorunlu göçler ve kimyasal silah kullanımı dâhil her türlü vahşet uygulandı. Soykırıma adı verilen Enfal operasyonu, ismini Kur'an'daki Enfal Suresi'nden almaktadır. Enfal'in Arapça anlamı "savaş ganimetleri"dir; yani "helal" anlamına gelir. Saddam rejimi Kürtleri "kâfir" ilan ederek önceden özenle planlanmış bir operasyona girişti. Kur'an'daki Enfal Suresi'ne atıfta bulunarak Kürtlerin canlarının ve mallarının "helal" olduğu algısını yaratarak soykırımı gerçekleştirdi.

Ne var ki savaş sona erse de savaşın geride bıraktıkları bitmez. İşte Irak-İran Savaşı'nın bitiminde gerçekleşir Halepçe katliamı. Halepçe katliamı aynı zamanda Saddam'ın Kürtlere yönelik bir intikam saldırısıdır. 16 Mart 1988 tarihinde başlayan ve üç gün süren yoğun hava saldırılarıyla Halepçe ve etrafı kimyasal silahlarla bombalanmış, bu saldırılarda yaklaşık 12 bin kişi yaşamını yitirmiştir. O tarihten beri bu korkunç saldırı tarihe Halepçe Katliamı olarak geçmiştir.

“Dayê bêhna sêva tel!”

Kimyasal bombardımandan sonra hayatta kalmayı başaran yedi yaşındaki bir çocuğun sokakta yankılanan son cümlesi katliamın sembol sözü olur: “Dayê bêhna sêva tel!” Elma kokusuyla gelen ölümü böyle dile getirir Halepçeli çocuk. Çünkü atılan bombaların içerisine elma aroması katılmıştır. Oysa kullanılan silahların hardal, sarin ve VX gibi gazlar içeren kimyasal bombalar olduğu sonradan öğrenilir. Halepçe’de ilk önce çocuklar, yaşlılar, kadınlar, erkekler ve en son da insanlık ölmüştür. Bu korkunç saldırının geride kalanlar üzerindeki etkileri de hâlen sürüyor. İnsan bedeninde kalan bu kimyasal gazlar çok ciddi kalıcı hastalıklara yol açtı. Binlerce insan yaşadığı yerleri terk etmiş, göçe zorlanmış. Soykırımda kullanılan kimyasal gazlar kentin doğasını, ekosistemini de yerle bir etti. Halepçe kenti yaşanılmaz hâle getirildi.

Peki bu kadar büyük bir soykırım saldırısının karşısında dünya ne yaptı? Hiçbir şey desek yeridir. Günlerce, aylarca saldırı altında kalan Kürt halkına kimse yardım etmedi, sahiplenmedi. Saddam ve baskıcı rejiminin yaptığı katliamları uzaktan seyretmekle kaldı. Oysa işlenen bir insanlık suçuymdu ama sessizlik tercih edildi. Kürt halkına yönelik gerçekleştirilen bu soykırım, tek başına Saddam yönetimindeki Irak rejiminin değil, tüm bölgesel ve uluslararası egemen güçlerin kolektif kötülüğüdür, üretimidir. İşlenen insanlık suçunun görmezden gelinmesi ve soykırıma yönelik sessizlik bunu doğrular niteliktedir. Gazeteci Ramazan Öztürk’ün Halepçe fotoğrafı bir katliamı dünyaya gösterdi. Fakat dünya sessiz kaldı. Saddam ve rejim yetkilileri yıllar sonra soykırım ve insanlığa karşı suçlardan yargılansa da Halepçeliler hâlen gerçek adaleti bekliyor.

Kalıcı çözüm demokratik birlikte

Kürt gerçekliğinin soykırım kısıracında oluşu, tarihsel ve toplumsal gerçekliğin birçok kez parçalanmasını beraberinde getirmiştir. Abdullah Öcalan, Kürt toplumunun fiziki soykırımlarla yok edilmediğini, asıl tehlikenin bundan sonra Kürt halkı açısından kültürel soykırım olduğunu belirtiyor ve “Kültürel Soykırım Kısıracında Kürtler” tanımını yapıyor. Soykırımlardan kurtulmanın yol ve yöntemi, Ortadoğu halkları için kalıcı çözüm; birlikte yaşam ve demokratik birlik örgütlenmesidir. Savaşların insanlığa hiçbir şey kazandırdığı yok. Savaş, ölüm, acı ve kayıp dışında fazla bir şey vermiyor. Her türlü katliamın önünü açıyor, barışı geciktiriyor. Bu coğrafya artık savaşa doydular, barışa aç. Kürtler için soykırım kısıracından kurtuluşun yolu birliktir. Yeni Halepçelerin yaşanmaması için daha fazla mücadeleye, direnmeye ve birlik olmaya ihtiyaç var.